

Hvorfor ser færre unge lyst på livet? Utviklingen for opplevd livskvalitet blant ungdom og yngre voksne i Norge

Why do fewer young people look positively on life? The development of subjective well-being among youth and young adults in Norway

Ottar Hellevik

Professor emeritus, Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Ottar Hellevik tok magistergraden i sosiologi i 1968. Ansatt ved Institutt for statsvitenskap, Universitet i Oslo, i 1971, fra 1986 som professor, emeritus fra 2014. Har vært bestyrer og dekan. Hadde bistilling ved Ipsos (tidligere MMI) 1984–2019 og var faglig leder for Norsk Monitor. Har ved siden av forskningspublikasjoner utgitt flere lærebøker i forskningsmetode.

ottar.hellevik@stv.uio.no

Tale Hellevik

Seniorforsker, NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Tale Hellevik er seniorforsker ved velferdsforskningsinstituttet NOVA, hvor hun begynte i 1998. Instituttet er i dag del av OsloMet – storbyuniversitetet. Tok hovedfag i statsvitenskap i 1997 og doktorgrad i sosiologi i 2005, begge ved Universitetet i Oslo. Post doc ble gjennomført innenfor det internasjonale samarbeidsprosjektet The Timing of Life: Understanding cross-national differences in the organization of the life course in Europe.

thelle@oslomet.no

Sammendrag

Tidsserier fra Norsk Monitor for lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen avdekker en markert nedgang mellom 2009 og 2019. Dette i kontrast til utviklingen mellom 1985 og 2009, da nivået var stabilt eller svakt stigende. Det viser seg at denne nedgangen i sin helhet skyldes utviklingen innenfor yngre aldersgrupper (15–24 og 25–39 år) og gjelder både kvinner og menn. Fra å skåre høyest for opplevd livskvalitet ligger de yngre nå lavest. For å forklare denne dramatiske utviklingen har vi lett etter forhold som har en negativ sammenheng med opplevd livskvalitet og som har blitt mer utbredt eller har fått sterkere negativ effekt i løpet av det siste tiåret blant yngre. Vi har analysert et variert utvalg variabler fra Norsk Monitor som ut fra tidligere forskning framstår som aktuelle forklaringer. Det er økende bekymring for hva som vil skje en i framtiden som bidrar mest til nedgangen, både i lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen i de to yngre aldersgruppene. Denne bekymringen henger sammen med frykt for ulike negative hendelser, særlig knyttet til framtidige yrkesmuligheter og egen økonomiske situasjon. Andre forhold som også har bidratt vesentlig til redusert opplevd livskvalitet er misnøye med sosiale relasjoner og med helse, fysisk form og kropp.

Nøkkelord

opplevd livskvalitet, lykkenivå, tilfredshetsnivå, ungdom og yngre voksne

Abstract

Time series data from the Norwegian Monitor on feelings of happiness and satisfaction with life show a marked decline between 2009 and 2019, in contrast to the earlier trend from 1985 to 2009 of a stable or slightly rising level of subjective well-being. The decline has taken place within younger age groups (15–24 and 25–39 years old) and for women as well as men. Young people have gone from being on top to falling below older age groups. To explain this dramatic trend, we have looked for factors negatively related to subjective well-being that have become more widespread or where the negative effect has increased during this ten-year period. Analyses of a large number of variables in the Norwegian Monitor which, according to prior research, may have played a role, revealed that increasing worry over what will happen to oneself in the future contributed the most to reduced happiness and life satisfaction within the two age groups. This worry, in turn, is associated with fear for various negative developments, in particular related to future work career and one's own economic situation. Other factors contributing to reduced subjective well-being are dissatisfaction with social relationships, and with one's own health, physical condition and body.

Keywords

subjective well-being, level of happiness, level of life satisfaction, youth and young adults

Innledning

I intervjuprosjektet Norsk Monitor er det annenhver høst fra 1985 stilt spørsmål om hvor lykkelige respondentene føler seg og fra 1999 også om hvor fornøyde de er med egen tilværelse. Resultatene viste lenge et stabilt eller svakt stigende nivå for de to målene for opplevd livskvalitet. Det siste tiåret har imidlertid tendensen snudd til en jevn nedgang for befolkningen sett under ett, et omslag som viser seg i sin helhet å skyldes utviklingen innenfor yngre aldersklasser.

Hensikten med artikkelen er å dokumentere denne utviklingen empirisk og gjennomføre en eksplorerende analyse av det rikholdige datamaterialet i Norsk Monitor for å finne forhold som kan forklare den. Dette vil være forhold som virker negativt inn på de unges opplevde livskvalitet, som enten er blitt mer utbredt eller har fått en sterkere negativ effekt i løpet av tidsrommet, eller begge deler. Letingen etter mulige forklaringer har skjedd med utgangspunkt i tidligere forskningsresultater og innenfor de rammene som datamaterialet setter for analysemulighetene. Vekten er på det deskriptive, i tråd med tilnærmingen til den nylig avdøde lykkeforskningspioneren Ed Diener (Biswas-Diener & Kashdan, 2021).

Økt vektlegging av opplevd livskvalitet

Tradisjonelt har det vært brukt objektive indikatorer for å måle livskvalitet. For eksempel omfatter FNs Human Development indeks, som ble introdusert i 1990, mål for forventet levealder, inntektsnivå og utdanningsnivå i ulike land. Utover på 2000-tallet ble det stadig flere, både blant forskere og politikere, som argumenterte for å ta i bruk subjektive mål for hvordan samfunnsmedlemmene selv opplever situasjonen (Barstad, 2011, 2016; Barstad & Hellevik, 2011; Moum & Wiese, 2011; Stiglitz, Sen & Fitoussi, 2009; White, Gaines & Jha, 2012). Siden 2012 har FN hvert år gitt ut World Happiness Report, der land blir rangert ut fra hvor fornøyde innbyggerne er med egen livssituasjon.

I Norge har det kommet flere bøker og forskningsrapporter de to siste tiårene med et slikt subjektivt fokus på livskvalitet (Barstad, 2014; Barstad & Hellevik, 2004; Hellevik, 2008; Næss, Moum & Eriksen, 2011). Politiske behov for å kartlegge opplevd livskvalitet ble diskutert i Nasjonalbudsjettet for 2010 (Finansdepartementet, 2009). I 2015 fikk Helsedirektoratet i oppdrag å utrede hvordan en kan sikre gode data om befolkningens opplevde livskvalitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2015), og året etter la direktoratet fram en utredning om hvordan slike målinger kan gjennomføres (Barstad et al., 2016). Den ble fulgt opp i 2018 med konkrete forslag til framgangsmåte (Nes et al., 2018). Nylig har både Folkehelseinstituttet (Nes et al., 2020) og Statistisk sentralbyrå (Støren, Rønning & Gram, 2020) presentert resultater av slike undersøkelser.

Hva påvirker opplevd livskvalitet?

At objektive mål for livskvalitet har blitt supplert med data om subjektiv livskvalitet, betyr ikke at lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen antas å være upåvirket av forhold som økonomi og helse. Tvert imot er disse sentrale forklaringsvariabler i analyser både av forskjeller mellom land og mellom individer. For eksempel er brutto nasjonalprodukt per innbygger og forventet antall friske leveår to av seks faktorer som brukes til å forklare variasjonen mellom land i tilfredshet med livet i World Happiness Report 2020. De andre forklaringsvariablene her er hentet fra surveyundersøkelsen Gallup World Poll. Tre dreier seg om subjektive forhold, det vil si befolkningens oppfatning om forekomsten av korrupsjon hos myndigheter og næringsliv, tilgangen på støtte fra venner og familie i en krisesituasjon og friheten til å bestemme over eget liv. Den siste variabelen er økonomiske bidrag gitt til velledige formål/organisasjoner (Helliwell, Layard, Sachs & De Neve, 2020).

De nordiske landene gjør det svært godt i FNs målinger, og 2020-rapporten inkluderer et eget kapittel som ser nærmere på hvorfor (Martela, Greve, Rothstein & Saari, 2020). Her pekes det på landenes velfungerende demokratiske institusjoner, generøse velferdsordninger, lave nivåer på kriminalitet og korrupsjon, samt høye tillitsnivå i befolkningen. Slike forhold på samfunnsnivå kan i første rekke forklare forskjeller mellom land, ikke innad i landene.

Analysen av nivået til livskvaliteten i ulike grupper i den norske befolkningen, viser at det å ha god økonomi og god fysisk og psykisk helse har mye å si for hvor fornøyd en er med tilværelsen (Hellevik, 2008; Nes et al., 2020; Støren, Rønning & Gram, 2020). Videre spiller sosiale relasjoner en viktig rolle; personer som bor alene er mindre tilfredse enn de som har partner og familie, og det er også positivt for livskvaliteten å ha gode venner og noen å kontakte ved behov. Arbeidssituasjonen har betydning, både det å ha arbeid (arbeidsledige og uføre er mindre tilfredse enn yrkesaktive) og det å oppleve at arbeidet gir mulighet for selvutvikling og selvstendighet og ikke er utmattende eller går på bekostning av privatlivet (noe tilsvarende gjelder for utdanning og studier). Generelt ser det også ut til å bidra til livskvaliteten å ha høy sosial tillit og optimisme med hensyn til utviklingstendenser i samfunnet og i eget liv.

En klar statistisk sammenheng mellom inntekt og lykke i befolkningen på et gitt tidspunkt, kombinert med en utvikling der lykkefølelsen er stabil i perioder med stigende inntekt, er et mønster som forekommer i mange nasjoner. Det er blitt kalt Easterlins paradoks, etter økonomen som først påpekte mønsteret (Easterlin, 1974). Artikkelen hans utløste en omfattende diskusjon (Hellevik, 2011). Noen forskere har ment at det ikke er riktig at et slikt paradoksalt mønster foreligger. Blant annet har det vært hevdet at sammenhengen mellom inntekt og subjektiv livskvalitet ikke er spesielt sterk, eller alternativt, at utviklingen ikke svarer til den som beskrives i paradokset fordi velstanden for folk flest ikke har økt eller fordi lykkenivået faktisk har steget. Ingen av delene er tilfellet for Norge, her foreligger utvilsomt et slikt mønster og det nå endatil i en forsterket utgave i og med den siste tidens nedgang i opplevd livskvalitet.

I boken *Jakten på den norske lykken* (Hellevik, 2008), var spørsmålet hvilke variabler som svekket lykkegevinsten av den økonomiske framgangen i årene etter 1985 slik at lykkenivået i den norske befolkningen holdt seg stabilt, og hva som hadde endret seg da lykkenivået begynte å stige etter 1999. En del av forklaringen viste seg å være endringer i befolkningens verdioppfatninger, nærmere bestemt i tendensen til å vektlegge materialistiske verdier. Individer med en materialistisk verdiorientering har et lavere lykkenivå enn de med en idealistisk orientering, og utviklingen for opplevd livskvalitet skyldtes derfor i noen grad at andelen «materialister» først økte og så sank.

I denne artikkelen, hvor problemstillingen er hva som ligger bak nedgangen i opplevd livskvalitet i yngre aldersgrupper, skal vi forsøke å avdekke hva som i dette tilfellet har vært «lykkedempere». Aktuelle forklaringsvariabler er forhold med betydning for livskvaliteten som har endret seg i negativ retning det siste tiåret og der dette først og fremst gjelder for ungdom og yngre voksne. Disse variablene må ha hatt sterkere innvirkning på lykkefølelse og tilfredshet enn de positive følgene av den økonomiske framgangen i Norge.

Forskning om unges livskvalitet og unges psykiske helse

Det meste av det som foreligger av forskning på temaet unge og lykke/tilfredshet handler om hvilke faktorer som betyr noe for livskvaliteten til utvalgte grupper unge med bestemte utfordringer. Til forskjell finnes det flere studier av psykiske helseplager hos ungdom, et nært beslektet fenomen, der formålet er å måle og forstå mer generelle trender. En kunnskaps-oversikt fra 2016 viser at mange av disse studiene, både norske og internasjonale, konkluderer med at slike plager har tiltatt over tid (Sletten & Bakken, 2016). Selv om funnene ikke er entydige, peker forskningen samlet sett mot at trenden gjelder jenter i større grad enn gutter. Ifølge litteraturgjennomgangen har årsaker til utviklingen bare i begrenset grad vært diskutert så langt, men mulige forklaringer som har blitt holdt fram er endringer i ungdoms forhold til kropp og utseende og i deres relasjon til skole og utdanning. Rapporten understreker også at det trengs mer forskning om hvordan bruk av sosiale medier og digital underholdning, som har økt sterkt de siste tiårene, virker sammen med andre risikofaktorer for psykiske plager.

Senere undersøkelser av hva som kan ligge bak utviklingen har bekreftet betydningen av prestasjons- og skolestress og kroppspress, der særlig det siste kan se ut til å forsterkes gjennom sosiale medier (Bakken, Sletten & Eriksen, 2018; Eriksen, Sletten, Bakken & von Soest, 2017; Pedersen & Eriksen, 2019). Mye tid brukt på nettet kan tenkes å virke negativt også av andre grunner, for eksempel ved at det går ut over aktiviteter med positiv innflytelse på psykisk helse slik som søvn og ansikt-til-ansikt-kontakt (Twenge, 2019).

Måling av opplevd livskvalitet i Norsk Monitor

Norsk Monitor ble gjennomført av Ipsos (tidligere MMI) første gang i 1985 og er gjentatt annet hvert år siden, med datainnsamling om høsten fra rett etter valget og ut året. Hvert utvalg har tre–fire tusen respondenter i alderen 15 år og oppover, nye hver gang. De rekrutteres via et kort telefonintervju (fram til 1995 ved hjembesøk) og svarer deretter på et omfattende spørreskjema de mottar i posten. Som for andre slike undersøkelser har andelen som lar seg intervjuet gått kraftig ned, men omfattende analyser tyder på at dette bortfallet stort sett er tilfeldig, slik at det i liten grad skapes systematiske skjevheter i resultatene (Hellevik, 2015a, 2016).

I Norsk Monitor er det to spørsmål, vist i tabell 1, som har vært brukt i flere analyser av opplevd livskvalitet. Disse eller liknende spørsmål om lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen er stilt i intervjuundersøkelser i mange land med verbale svaralternativer som her, eller med tallskalaer, for eksempel fra 0 til 10. I analysene i denne artikkelen bruker vi såkalte overvekts- eller balansemaal for *lykkenivå* og *tilfredshetsnivå*, definert som prosent positive minus prosent negative vurderinger av egen situasjon (inndelingen er markert i tabellen).

Tabell 1. Indikatorer på opplevd livskvalitet i Norsk Monitor: Lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen. (Prosent. Norsk Monitor 2015–2019)

<i>Vil du stort sett beskrive deg selv som:</i>		<i>Hvor fornøyd er du med din egen tilværelse? Er du:</i>	
Meget lykkelig	19,5	Meget fornøyd	27,7
Ganske lykkelig	67,5	Ganske fornøyd	54,0
Ikke spesielt lykkelig	11,3	Hverken eller	10,5
Slett ikke lykkelig	0,8	Litt misfornøyd	5,3
Ubesvart	0,9	Meget misfornøyd	1,3
Lykkenivå	7,4	Ubesvart	1,2
		Tilfredshetsnivå	10,6

Overvektsmålet skiller seg fra den opprinnelige variabelen ved at negative svaralternativer er slått sammen, to for lykke og tre for tilfredshet. Den nye ordinalvariabelen har dermed tre verdier mot fire eller fem for den opprinnelige. De to variablene skiller seg såpass lite fra hverandre at den innbyrdes korrelasjonen blir meget høy, $r=0,99$ for lykke og $r=0,95$ for tilfredshet. Også utfallet av multivariate regresjonsanalyser blir tilnærmet likt enten en bruker overvektsmålet eller den opprinnelige ordinalvariabelen.¹

Forskjellen som motiverer bruken av overvektsmålet gjelder kodingen av svarene. I stedet for rangnummer, kodes de tre svarkategoriene -100, 0 og +100 (alternativt -1, 0 og +1). Et resultat for overvektsmålet viser dermed prosentforskjellen (proporsjonsforskjellen) mellom andelen positive og andelen negative svar. Målet avspeiler hele fordelingen bedre enn om vi i stedet hadde dikotomisert den opprinnelige variabelen. En dikotomisering ville dessuten gitt meget skjeve fordelinger på grunn av den store andelen i midtkategorien «ganske» (tabell 1). Sammenliknet med å bruke gjennomsnittet av ordinalskårene, som i seg selv er diskutabelt ut fra målenivået, er fordelingen med overvektsmålet at det har en intuitivt lett forståelig og meningsfull fortolkning. Fortegnet viser om positive eller negative vurderinger er vanligst, og tallverdien den eksakte forskjellen i forekomsten av slike vurderinger.

Analysene har et kausalt perspektiv som utgangspunkt, der sammenhenger ses som resultat av direkte og indirekte påvirkning mellom variabler eller spuriøsitet skapt av bakenforliggende variabler. Siden dataene ikke er eksperimentelle, er det underforstått at bruken av kausale termer forutsetter at modellens antakelser om tidsrekkefølge og kontroll for andre relevante variabler er holdbare. Dette vil alltid være usikkert, og konklusjonene som trekkes blir derfor nødvendigvis tentative.

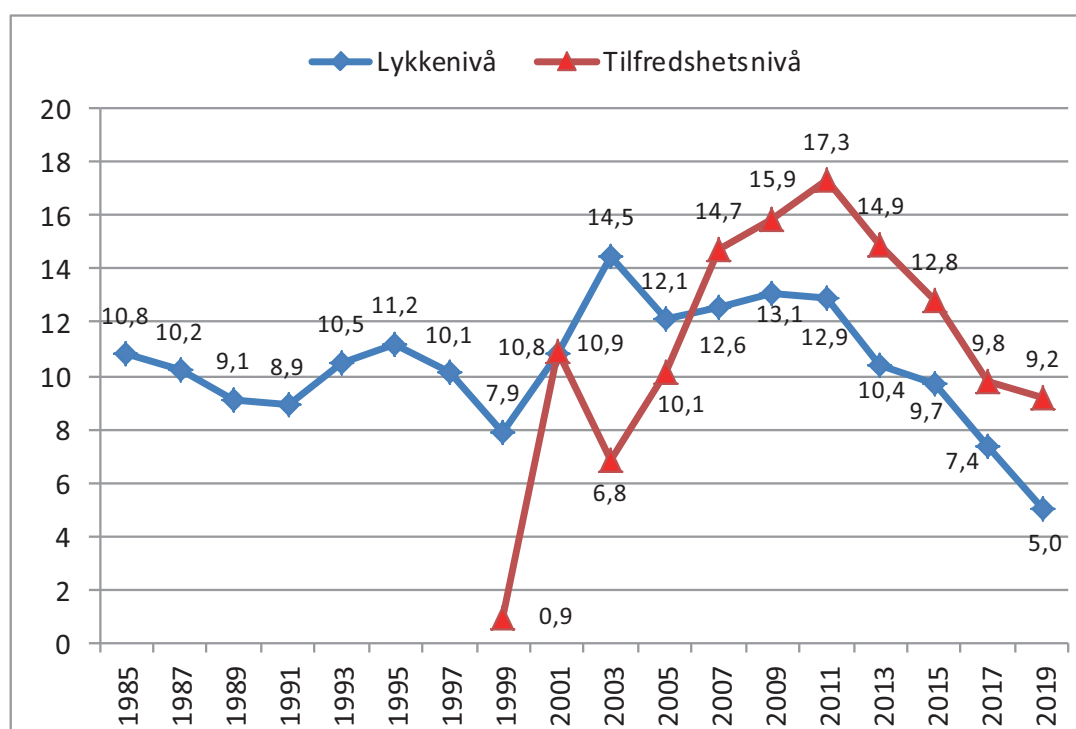
1. En test av robusthet er gjennomført for tabell 6 for tilfredshet med tilværelsen, siden det er her forskjellen mellom de to versjonene av variablene er størst. Resultatene for hele utvalget i 2015–19 er tilnærmet identiske for overvektsmålet og den opprinnelige femdelte variabelen når vi rangerer de 10 uavhengige variablene etter effekt på tilfredshet. Seks får samme rang, fire har et avvik på 1. Rangkorrelasjonskoeffisienten rho blir dermed hele 0,998. Den forklarte variansen er noe større med den femdelte enn den tredelte utgaven av variabelen: 0,33 mot 0,26 (Adj R-sq).

Utviklingen for opplevd livskvalitet

For lykkefølelse viser Norsk Monitor et stabilt nivå i perioden fra 1985 til 2001; bortsett fra et fall i 1999 er det ikke signifikante endringer fra én runde til den neste (figur 1).² Snittet for denne perioden er på 9,9 poeng for differansen mellom prosenten meget lykkelige og prosenten ikke lykkelige. I perioden 2003–2011 ligger lykkenivået høyere, med et snitt på 13,0 poeng. Fra 2011 faller så nivået jevnt nedover til det ender på 5,0 poeng i 2019, en nedgang på 7,8 poeng sammenliknet med 2011 og 9,5 poeng fra toppnoteringen i 2003.

Kurven for hvor fornøyd en er med tilværelsen, som dekker perioden 1999–2019, har en brattere stigning fram til 17,3 prosentpoengs overvekt i 2011 av meget fornøyde over misfornøyde og deretter en nedadgående kurve til 9,1 poengs overvekt i 2019, et fall på 8,1 poeng. Utviklingen etter 2011 er helt parallell med fallet som har funnet sted for lykkefølelsen.

Når en skal vurdere omfanget av nedgangen, må en huske at overvektsmålet forsterker inntrykket av endring sammenliknet med en vanlig prosentdifferanse, siden det tilsvarer summen av to slike differanser. For eksempel består fallet på 7,9 prosentpoeng for lykkenivået fra 2011 til 2019 av en nedgang på 4,6 poeng for andelen meget lykkelige og en økning på 3,3 poeng for andelen ikke lykkelige.

Figur 1. Utviklingen for opplevd livskvalitet. (Overvekt i prosentpoeng av positive over negative vurderinger for lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen. Norsk Monitor)

Mønsteret i figur 1 er overraskende, siden tendensen går i motsatt retning av hva en ville forventet ut fra den klare sammenhengen som er påvist mellom inntekt og opplevd livskvalitet i Norge (Hellevik, 2008), og den betydelige økningen i inntekt som har funnet sted i befolkningen. Fra 1996 til 2018 steg den forbruksvektede og inflasjonsjusterte medianinntekten

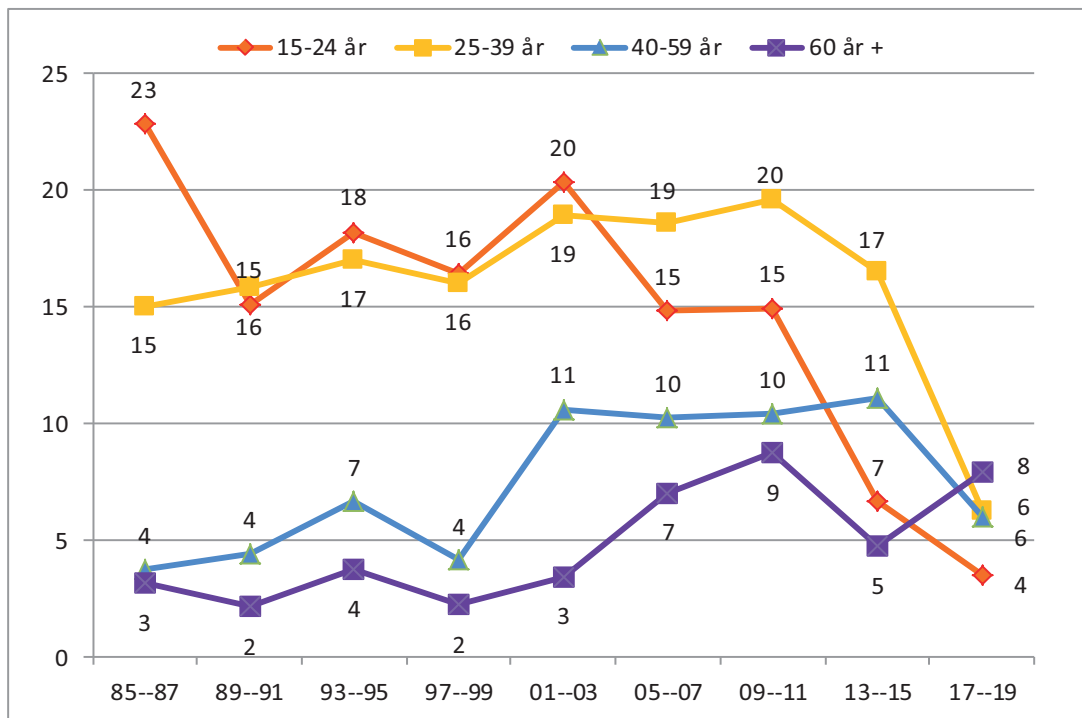
2. For å være signifikante (5 %-nivå), må endringer/forskjeller i overvekten for lykke være på 2,6 poeng eller mer, for tilfredshet på 2,7 poeng eller mer.

med 63 prosent for personer 16 år og eldre i befolkningen. Etter finanskrisen i 2008 var det en liten nedgang i 2009–10, og årene 2016–18 ligger litt lavere enn 2015, men det var likevel en stigning fra 2010 til 2018 på 10 prosent.³

Spørsmålet er hvilke forhold som kan tenkes å ligge bak nedgangen i opplevd livskvalitet det siste tiåret i Norge. I denne forbindelsen er det viktig at det viser seg at en slik utvikling bare har funnet sted innenfor yngre aldersklasser. Det er med andre ord her vi må lete etter årsakene.

Et omsnudd aldersmønster

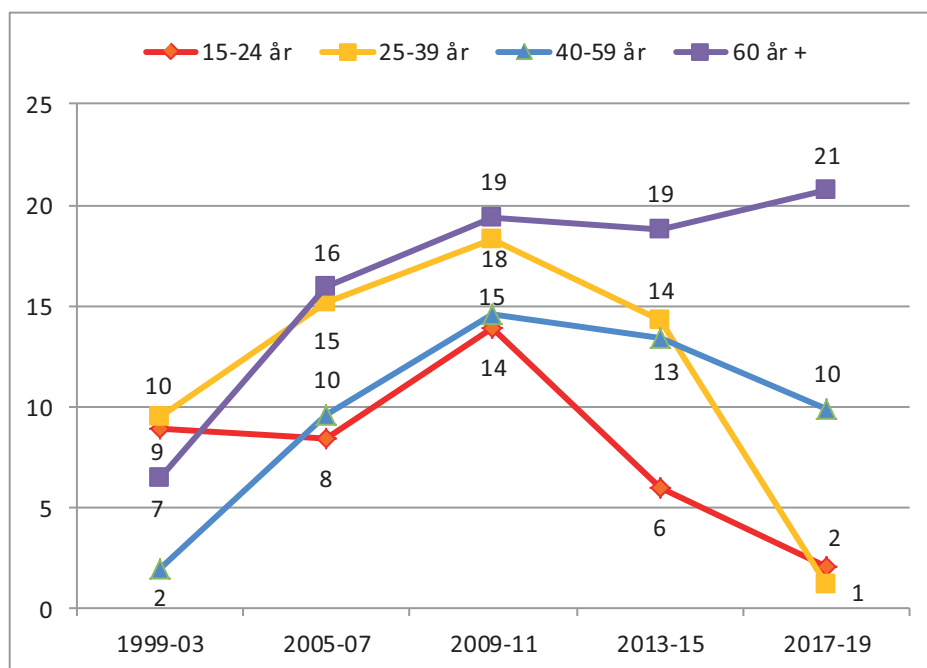
For å få solide baser og redusere tilfeldig «støy» i resultatene da vi skulle skille mellom fire aldersgrupper, ble to og to undersøkelsesrunder slått sammen i figur 2 og figur 3. Den første figuren viser hvordan de to yngste gruppene i utgangspunktet har et lykkenivå som er klart høyere enn nivået for de to eldste gruppene. I første periode ligger 15–24-åringene henholdsvis 19 og 20 prosentpoeng over personer i de eldste gruppene. Etter hvert stiger lykkenivået noe for de to eldre gruppene. Dette gjelder også for 25–39-åringene fram til 2009–11, men deretter faller nivået med 14 poeng fram til 2015–19 for denne gruppen. For 15–24-åringene er nedgangen på 16 poeng fra 2001–03 og 11 poeng fra 2009–11. Denne utviklingen innebærer at mønsteret for aldersforskjellene i lykkenivå er blitt snudd helt om i Norge. Etter å ha startet ut høyest, ligger de yngste etter et fall på 19 poeng fra første til siste tidspunkt lavest. For de eldste, fra 60 år og over, har lykkenivået steget med 5 poeng. Dermed går de fra å ligge lavest til å ha det høyeste lykkenivået av alle i 2017–19. Forskjellene mellom den yngste og de eldre gruppene på dette tidspunktet er ikke store, men signifikante (5 % nivå).

Figur 2. Utvikling for sammenhengen mellom alder og nivå for lykkefølelse. (Prosentovervekt av meget over ikke lykkelige. Norsk Monitor, to og to runder kombinert, 1985+1987 osv.)

3. Forbruksvektet ut fra husholdningsstørrelse (EU-skala), se <https://www.ssb.no/statbank/table/05129>

Spørsmålet om hvor fornøyd en er med sin egen tilværelse ble stilt første gang i 1999-runden.⁴ Her viser figur 3 en sterkere oppgang for alle aldersgrupper fra første til tredje periode enn den tilsvarende utviklingen for lykkenivået. Fra tredje til femte og siste periode er tendensen for tilfredshet omtrent lik den for lykke for de to yngste aldersgruppene, med fall på 12 og 17 poeng. Mens de yngste lå litt høyere enn de to eldste aldersgruppene i tilfredshetsnivå i perioden 1999–2003, ligger de i 2017–19 markert lavere, spesielt sammenliknet med de aller eldste. De som er 60 år og eldre oppnår i den siste runden topp-punktet på sin tilfredshetskurve og plasserer seg med det rundt 20 prosenpoeng over de to yngste aldersgruppene.

Figur 3. Utvikling for sammenhengen mellom alder og nivå for tilfredshet med tilværelsen. (Prosentovervekt av meget fornøyd over ikke fornøyd. Norsk Monitor, to og to runder kombinert (tre i første periode))

Resultatene i Norsk Monitor samsvarer med det bildet som gis i andre norske undersøkelser. Lavere tilfredshet med tilværelsen i yngre enn i eldre aldersgrupper og liknende resultater for flere andre aspekter ved hvordan livssituasjonen oppleves, rapporteres i Folkehelseinstituttets undersøkelse fra 2019 (Nes et al., 2020) og Statistisk sentralbyrås undersøkelse fra 2020 (Støren, Rønning & Gram, 2020).

Bildet i Norsk Monitor stemmer også overens med resultatene for Norge i internasjonale undersøkelser. I European Social Survey (ESS) er det stilt spørsmål om opplevd livskvalitet annet hvert år siden 2002, både om lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen, med en numerisk (0–10) svarskala. ESS-dataene viser at fra 2002 til 2012 øker snittet for lykkefølelsen i det norske utvalget med 0,24 for aldersgruppen 15–39 år, og med 0,26 for de som er 40 år og eldre. Så faller den med -0,35 fram til 2018 for de yngre, mot bare -0,09 for de eldre (ikke signifikant). For tilfredshet med livet er de tilsvarende tallene en økning på 0,33 og 0,35 i første periode, fulgt av nedgang med -0,52 og -0,15 i andre periode, for henholdsvis yngre og eldre (det siste ikke signifikant).

4. 1999-runden er slått sammen med de to neste rundene i figuren, de senere rundene er slått sammen to og to.

Resultatene for hele den norske befolkningen som gjengis i World Happiness Report 2020 viser også synkende tilfredshet med livet mellom undersøkelsene i 2008–12 og 2017–19 (Helliwell, Layard, Sachs & De Neve, 2020).⁵

Disse resultatene fra de internasjonale undersøkelsene bekrefter dermed tendensene vi finner i Norsk Monitor. Undersøkelsene gir videre mulighet for å undersøke om det har funnet sted en tilsvarende utvikling som i Norge også i andre land. Vi har sett på ESS-resultatene for våre nordiske naboland, der likheten i samfunnsforhold skulle gi størst grunn til å forvente en parallell utvikling. Men ingen av de andre nordiske landene har en tilsvarende nedgang fra 2012- til 2018-runden for aldersgruppen 15–39 år. For både lykke- og tilfredshetsskåre går endringene i begge retninger og er for små til å være signifikante.⁶

Konklusjonen blir dermed at det bildet som tegnes i Norsk Monitor av synkende opplevd livskvalitet blant unge, bekreftes av de norske resultatene i European Social Survey. Samtidig ser vi at denne utviklingstendensen avviker fra den vi finner i våre naboland. Dette er et interessant funn, men å diskutere hva som kan forklare denne forskjellen ligger utenfor rammene for vår artikkel. Vi har heller ikke tilgang til tilsvarende data fra de andre nordiske landene som de som foreligger i Norsk Monitor. Dette datamaterialet skal vi nå bruke til å lete etter årsaker til den spesielle utviklingen for opplevd livskvalitet blant yngre i Norge.

Hva kan forklare nedgangen i opplevd livskvalitet i yngre aldersklasser?

Det omfattende spørreskjemaet i Norsk Monitor inneholder en rekke spørsmål som er brukt i tidligere analyser av hva som påvirker opplevd livskvalitet (Barstad & Hellevik, 2004; Hellevik, 2003, 2008, 2011, 2015b, 2017). I letingen etter forklaringsvariabler har vi tatt utgangspunkt i de som har vist seg å ha sammenheng med lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen og supplert med andre variabler i Norsk Monitor som kunne tenkes å ha en slik sammenheng. Dette er variabler som måler personlige forhold, inkludert oppfatning om egen økonomiske og materielle situasjon (nåværende og framtidige), opplevelse av kvaliteten på nære relasjoner, tid brukt på sosiale medier, syn på egen helse, kropp og utseende, bekymring for egen framtid, samt verdisyn (materialistisk vs. idealistisk); og variabler som måler bekymring for eller et negativt syn på samfunnsutviklingen eller frykt for ulike hendelser på samfunnsnivå.

I tillegg til å undersøke om variablene har en negativ innvirkning på opplevd livskvalitet for unge, har vi sett på om denne innvirkningen har blitt forsterket mellom 2009–11 og 2017–19, slik at variabelen kan ha bidratt til reduksjonen i lykkefølelse og tilfredshet som har funnet sted i dette tidsrommet. En forsterket negativ innvirkning kan skje enten ved at forekomsten av den negative egenskapen øker i løpet av tidsrommet, og/eller ved at den negative effekten blir sterkere over tid.

Resultatet av vår leting etter mulige forklaringsfaktorer i intervjudata fra Norsk Monitor er vist i tabell 2 for personlige forhold og tabell 3 for samfunnsmessige forhold. Analysen gjelder de to yngste aldersgruppene fra figur 2 og figur 3 der nedgangen fant sted. Siden de har et nokså likt utviklingsmønster er de her slått sammen, og i tillegg er to og to runder av Norsk Monitor kombinert for å få solide baser.

5. Her er tilfredshet målt ved hjelp av en såkalt Cantril-stige, der respondentene skal forestille seg det verst og det best tenkelige liv de kunne ha og så plassere sitt nåværende liv på denne stigen som går fra 0 til 10.

6. For lykke er det en økning fra 2012 til 2018 for 15–39 år gamle på 0,11 for Sverige og 0,02 for Danmark, mens skåren går ned 0,02 for Island og 0,11 for Finland. For tilfredshet med tilværelsen er det en økning på 0,12 for Island, mens det er en nedgang på 0,03 for Sverige, 0,11 for Danmark og 0,14 for Finland.

De to første kolonnene i tabellene viser den bivariate sammenhengen i 2017–19 mellom forklaringsvariablene (dikotomisert) og henholdsvis lykkenivå og tilfredshetsnivå (som begge varierer mellom +100 og -100). Dette er effekter som vi forventer skal være negative, ut fra hvordan vi har definert hva som er høy verdi på variablene.⁷

Den tredje kolonnen viser endringer i forekomst for forklaringsvariablene, målt som differansen mellom prosentene med høy verdi i 2017–19 og 2009–11. En positiv differanse viser økt forekomst for den verdien på variabelen som antas å ha en negativ effekt.

Med noen få unntak er nesten alle effektene på lykkfølelse og tilfredshet i begge tabellene som forventet negative og mange er sterke. Dette gjelder spesielt for tabell 2 med de største effektene for misnøye med forholdet til de nærmeste (familie og venner), med kroppens utseende, med egen helse og fysisk form, med egen økonomiske situasjon og det å bekymre seg for egen framtid.

Tabell 2. Personlige forholds effekt på lykkenivå og tilfredshetsnivå i 2017–19, endring i forekomsten av disse forholdene fra 2009–11 til 2017–19, blant personer 15–39 år. (Norsk Monitor. Effekt: bivariat prosentovervekt, endring i forekomst: prosentdifferanse. Ikke-signifikante effekter/endringer markert med grått)*

	Personlige forhold (I parentes: definert som høy verdi)	Effekt på:		Endring i forekomst
		Lykke	Tilfredshet	
<i>Økonomi</i>				
1	Har lav husholdningsinntekt (<600.000)	-19,2	-25,0	-6,4
2	Savner noen materielle goder (enig)	-24,0	-35,0	-3,7
3	Egen økonomisk situasjon (misfornøyd med)	-41,7	-58,3	6,1
4	Pengebehov (trenger mer for å leve tilfredsstillende liv)	-26,5	-39,0	4,6
5	Ikke klare seg økonomisk (føler stor frykt for å ...)	-30,5	-41,3	6,5
6	Egen øk. Situasjon sammenliknet med andres (dårligere)	-26,7	-38,6	1,5
7	Utvikling i egen økonomi siste år (blitt dårligere)	-21,5	-31,2	2,2
8	Tror egen økonomi vil utvikle seg neste år (bli forverret)	-19,7	-28,5	-0,8
<i>Sosiale relasjoner</i>				
9	Bor alene (husstandsstørrelse=1)	-22,7	-23,4	4,9
10	Forholdet til familie og venner (misfornøyd med)	-63,5	-68,8	3,0
11	Kontakt med naboer (snakker med ingen/en/noen)	-15,6	-13,1	7,4
12	Tillit til andre mennesker (kan ikke stole på de fleste)	-24,2	-28,9	-2,4
13	Tid sosiale medier (minst 2 timer i går) [endr. Fra 2017 til 19]	-7,2	-8,6	[1,2]
<i>Kropp – helse</i>				
14	Utseendet på egen kropp (misfornøyd med)	-35,7	-41,2	1,0
15	Over- eller underviktig (BMI utenfor normalvekt 18,5–27)	-9,5	-16,9	1,5
16	Egen helse og fysisk form (misfornøyd med)	-39,2	-50,6	4,7
17	Vurdering av egen helse (er dårlig)	-50,2	-68,9	2,1
<i>Framtidsbetyrning</i>				
18	Bekymrer seg for egen framtid (ofte)	-46,9	-51,4	8,0
<i>Verdisyn</i>				
19	På materialistisk side av materialisme-idealisme-dimensjon	-19,8	-23,9	-0,5

* Nummeret viser til vedlegget med fullstendig spørsmålsformulering.

7. Den verdien vi antar øker sjansen for lav opplevd livskvalitet er definert som høy verdi. Variablenes effekter er signifikantstestet ved hjelp av regresjonsanalyse.

Ulike samfunnsmessige aspekter slår ikke like sterkt negativt ut, bortsett fra det generelle spørsmålet om misnøye med samfunnsforholdene (tabell 3). Noe som viser seg å ha liten sammenheng med opplevd livskvalitet er det å bekymre seg for miljøet og klimautviklingen. Selv om det er en klar økning i forekomst av slik bekymring (kolonne 3 i tabell 3), ser dette derfor i første omgang ikke ut til å ha bidratt til nedgangen i den opplevde livskvaliteten.

For betydningen av en materialistisk verdiorientering foreligger et annet mønster (tabell 2). Et slikt verdisyn har en klar negativ sammenheng med opplevd livskvalitet, men forekomsten av materialisme har ikke økt mellom de to tidspunktene. Dermed ser heller ikke materialisme ut til å ha bidratt til redusert opplevd livskvalitet det siste tiåret, slik verdiutviklingen gjorde på nittitallet (Hellevik, 2008). Heller ikke generell misnøye med samfunnsutviklingen (tabell 3) eller flere av de personlige forholdene i tabell 2 som har sterk sammenheng med opplevd livskvalitet, kan ha hatt noe særlig negativ effekt på utviklingen, siden forekomsten ikke har økt nevneverdig.

Tabell 3. Samfunnsmessige forholds effekt på lykkenivå og tilfredshetsnivå i 2017–19, endring i forekomsten av disse forholdene fra 2009–11 til 2017–19 blant personer 15–39 år. (Norsk Monitor. Effekt: bivariat prosentovervekt, endring i forekomst: prosentdifferanse. Ikke-signifikante effekter/endringer markert med grått)*

	Samfunnsmessige forhold (I parentes: definert som høy verdi)	Effekt på:		Endring i forekomst
		Lykke	Tilfredshet	
<i>Frykt</i>				
20	Overbefolkning i verden (føler stor/en viss frykt for)	-7,4	-11,3	10,5
21	Krig i Norge (føler stor/en viss frykt for)	-8,0	-11,3	13,7
22	Terroraksjoner i Norge (føler stor/en viss frykt for)	-2,5	-5,3	15,6
23	Moralsk forfall (føler stor/en viss frykt for)	-6,4	-8,5	11,2
<i>Innvandring</i>				
24	Begrense innvandringen (krysset av som viktig pol. Sak)	-11,0	-18,9	-18,0
25	Innvandrere og norsk kultur (trussel framfor mangfold)	-11,6	-12,7	-9,2
26	Innvandrere og norsk økonomi (utnytter framfor bidrar)	-11,2	-12,2	-14,1
27	Muslimske trossamfunn i Norge (misliker)	-9,5	-11,8	-18,2
<i>Klima – miljø – forurensing</i>				
28	Oppfatning om miljøsituasjonen (katastrofal/alvorlig)	-0,2	2,7	16,8
29	Bekymret for klimaendring (meget)	-4,1	0,9	16,6
30	Miljø og forurensing (misfornøyd med)	-1,8	-3,9	9,8
<i>Økonomisk ulikhet – diskriminering av kvinner</i>				
31	Lønnsforskjellene i Norge (for store)	-4,7	-4,6	5,2
32	Forskjellen mellom rike og fattige (misfornøyd med)	-10,7	-14,4	9,2
33	Likebehandlingen av kvinner (misfornøyd med)	-12,0	-9,9	4,4
34	Forskjellsbehandling (kvinner diskrimineres fortsatt)	-7,2	-5,6	3,6
<i>Politikk og samfunn</i>				
35	Forholdene i norske samfunn i dag (misfornøyd med)	-35,9	-37,8	-1,3
36	Utviklingen i samfunnet i senere år (blitt verre å leve i)	-12,5	-14,8	5,2
37	Utviklingen i samfunnet i fremtiden (vil bli verre å leve i)	-13,5	-17,1	9,5
38	Situasjonen på området politikk (misfornøyd med)	-11,6	-13,6	10,4
39	Tiltro til regjeringen (ingen/litt)	-16,6	-19,6	8,6
40	Norske politikeres dyktighet (mange mangler kunnskaper)	-10,6	-11,8	7,8

* Nummeret viser til vedlegget med fullstendig spørsmålsformulering.

For skepsis mot innvandrere og innvandring, som også er negativt korrelert med opplevd livskvalitet (tabell 3), har endringen mellom de to tidspunktene gått i «feil» retning med hensyn til å skulle forklare nedgangen i opplevd livskvalitet. Skepsisen er blitt mindre i stedet for større, slik at utviklingen på dette området snarere enn å senke, kan ha bidratt til økt lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen. Det samme gjelder utviklingen for lav husholdningsinntekt og det å savne materielle goder (tabell 2).

Diskusjonen av de ulike negative faktorenes mulige betydning for nedgangen i opplevd livskvalitet, har så langt dreid seg om hva som har skjedd med styrken til sammenhengen og forekomsten av høy verdi mellom de to tidspunktene. Når det gjelder det første, er det et viktig poeng at mange av variablene i tabell 2 og tabell 3, og spesielt de som måler beslektede egenskaper, er høyt korrelerte. Dermed gir ikke de bivariate sammenhengene i disse tabellene et riktig inntrykk av hva hver enkelt variabel i seg selv betyr. Vi må i stedet se på variablenes direkte effekt, det vil si effekten kontrollert for andre relevante variabler.

Hvor mye en slik kontroll betyr, kan illustreres med et eksempel. I en multivariat analyse der alle de åtte økonomiske variablene i tabell 2 inngår, blir den kontrollerte effekten på lykkenivået omtrent halvparten av den bivariate sammenhengen angitt i tabellen for fire av variablene, med misnøye med egen situasjon fortsatt sterkest (-24,8 poeng). De resterende fire har sterkere reduksjon i effekten. For to av dem er den ikke lenger signifikant og for en tredje (lav faktisk husholdningsinntekt) har effekten skiftet fortegn.

Vi skal nå beregne endringer i direkte effekter for de meste sentrale variablene og se dette i sammenheng med endringer i forekomst, for å få et tallmessig anslag for hvor mye de ulike forholdene har betydd for utviklingen i opplevd livskvalitet.

Dekomponering av nedgangen i opplevd livskvalitet for unge voksne

Med utgangspunkt i resultatene fra tabell 2 og tabell 3, fulgt opp med en serie multivariate analyser tilsvarende den som er referert ovenfor for økonomiske forhold, er ti variabler valgt ut for hvert av de to aspektene av opplevd livskvalitet med tanke på å forklare mest mulig av nedgangen. Her så vi også på kjønn, utdanning og inntekt. De sosiale bakgrunnsvariablene hadde svake effekter når vi kontrollerte for de øvrige variablene og skapte derfor bare ubetydelig spuriøs sammenheng mellom de uavhengige variablene i tabell 4 og tabell 5 og opplevd livskvalitet.⁸

De to første kolonnene viser hver variabls effekt på lykkenivå (tabell 4) eller tilfredshetsnivå (tabell 5) på hvert av tidspunktene, kontrollert for de øvrige ni variablene i tabellen. De to neste kolonnene viser forekomsten for hver variabel på de to tidspunktene (prosenten med høy verdi, det vil si den verdien som har negativ effekt). Vi anslår variablenes bidrag til å senke lykke- eller tilfredshetsnivået ved å multiplisere den negative effekten med forekomsten for hvert tidspunkt og dele på 100 (kolonne fem og seks). Endringen i variabelens bidrag fra 2009–11 til 2017–19, som skyldes at den negative effekten og/eller forekomsten for den negative verdien har økt, vises i den siste kolonnen.

For de fleste variablene har den negative effekten på lykkenivået økt mellom 2009–11 og 2017–19 (tabell 4). Unntakene er effekten av å bo alene og av å være misfornøyd med helse

8. For lykkenivå i 2017–19 endres regresjonskoeffisienten for de ti variablene i tabell 5 i snitt bare med 0,5 ved kontroll for kjønn, utdanning og inntekt, som utgjør 3 prosent av den gjennomsnittlige størrelsen for koeffisientene på 16,1. For tilfredshetsnivå (tabell 6) er endringen i snitt på 0,9, som tilsvarer 5 prosent av gjennomsnittet på 17,6.

og fysisk form. Størst er økningen i negativ effekt for misnøye med forholdet til familie og venner (8 prosentpoeng) og misnøye når det gjelder likebehandling av kvinner (5 poeng). Det har også for de fleste negative faktorene vært en økning i forekomst. Unntakene er det å savne materielle goder og å mangle tillit til andre mennesker. Den største økningen i forekomst har skjedd for bekymring for framtiden (8 prosentpoeng) og for mangel på nabokontakt (7 poeng).

Tabell 4. Ulike forholds betydning for nedgangen i lykkenivå fra 2009–11 til 2017–19 for personer 15–39 år. (Norsk Monitor. Effekt: mva regresjonsanalyse av prosentovervekt. Forekomst: prosent. Bidrag: effekt*forekomst/100)

Negative påvirkninger [spørsmålsnummer]	Effekt		Forekomst		Bidrag		Endring bidrag
	2009–11	2017–19	2009–11	2017–19	2009–11	2017–19	
[18] Bekymrer seg ofte for egen framtid	-27,6	-31,7	12,7	20,7	-3,5	-6,6	-3,1
[33] Misfornøyd likebehandling kvinner	-0,4	-5,6	25,5	29,8	-0,1	-1,7	-1,5
[11] Lite kontakt med naboer	-3,4	-8,3	18,3	25,7	-0,6	-2,1	-1,5
[10] Misfornøyd forholdet til fam./venner	-28,7	-36,7	4,7	7,7	-1,3	-2,8	-1,5
[39] Liten/ingen tiltro til regjeringen	-4,9	-7,1	32,4	41,0	-1,6	-2,9	-1,3
[3] Misfornøyd egen økon. Situasjon	-17,1	-17,4	18,1	24,2	-3,1	-4,2	-1,1
[2] Savner materielle goder	-5,6	-8,3	40,7	37,0	-2,3	-3,1	-0,8
[16] Misfornøyd helse og fysisk form	-19,0	-17,5	17,2	21,9	-3,3	-3,8	-0,6
[12] Stoler ikke på andre mennesker	-10,2	-11,5	37,9	35,5	-3,9	-4,1	-0,2
[9] Bor alene	-23,6	-17,0	14,5	19,4	-3,4	-3,3	0,1
Forklart varians (RsqaAdj.)	0,155	0,253	Sum		-23,1	-34,6	-11,5

Resultatet av endringene i effekt og forekomst mellom de to tidspunktene er at alle variablene i tabell 4, med unntak av å bo alene, bidrar mer til å redusere lykkenivået på det siste tidspunktet enn de gjorde på det første. Samlet bidrar resultatet av endringene i effekt og forekomst for de ti variablene til en nedgang på 11,5 poeng i lykkenivået mellom de to tidspunktene. Dette betyr at variablene i tabellen kan forklare det meste av den faktiske nedgangen på 12,5 poeng for lykkenivået i aldersgruppen 15–39 år.

Framtidsbekymring, misnøye med kvinners situasjon, lite kontakt med naboer og misnøye med relasjonen til familie og venner er de forholdene som har bidratt mest til nedgangen i lykkefølelse, fulgt av mistillit til regjeringen og misnøye med egen økonomiske situasjon.

Tabell 5 viser at også når det gjelder å forklare redusert tilfredshet med tilværelsen er det framtidsbekymring som har bidratt mest av de ti variablene. Deretter følger det å «savne en del materielle goder for å kunne leve slik jeg ønsker». Denne påstanden er det riktignok blitt 3,7 prosent færre som sier seg enig i på det siste tidspunktet, men da har den negative effekten av denne oppfatningen økt med 6,3 prosentpoeng. På de neste plassene kommer misnøye med egen kropp eller med helse og fysisk form, fulgt av bekymringer for og misnøye med egen økonomi. Samlet utgjør økningen i negative bidrag for de ti variablene 10,0 poeng, som tilsvarer to tredeler av den faktiske nedgangen på 15,0 poeng for tilfredshetsnivået innenfor aldersgruppen 15–39 år mellom de to tidspunktene.

Tabell 5. Ulike forholds betydning for nedgangen i tilfredshetsnivå fra 2009–11 til 2017–19 for personer 15–39 år. (Norsk Monitor. Effekt: mva regresjonsanalyse av prosentovervekt. Forekomst: prosent. Bidrag: effekt*forekomst/100)

Negative påvirkninger [spørsmålsnummer]	Effekt		Forekomst		Bidrag		Endring
	2009–11	2017–19	2009–11	2017–19	2009–11	2017–19	bidrag
[18] Bekymrer seg ofte for egen framtid	-23,6	-29,6	12,7	20,7	-3,0	-6,1	-3,1
[2] Savner materielle goder	-8,5	-14,8	40,7	37,0	-3,5	-5,5	-2,0
[14] Misfornøyd utseende egen kropp	-8,6	-11,7	24,9	25,9	-2,1	-3,0	-0,9
[16] Misfornøyd helse og fysisk form	-20,8	-20,1	17,2	21,9	-3,6	-4,4	-0,8
[5] Frykt for ikke å klare seg økonomisk	-8,6	-9,8	14,7	21,2	-1,3	-2,1	-0,8
[3] Misfornøyd egen økon. Situasjon	-35,5	-29,8	18,1	24,2	-6,4	-7,2	-0,8
[10] Misfornøyd forholdet til fam./venner	-40,7	-33,5	4,7	7,7	-1,9	-2,6	-0,7
[11] Lite kontakt med naboer	-3,2	-4,7	18,3	25,7	-0,6	-1,2	-0,6
[37] Samfunnet utvikler seg i neg. Retn.	-7,6	-6,3	32,4	41,9	-2,5	-2,6	-0,2
[9] Bor alene	-20,6	-15,7	14,5	19,4	-3,0	-3,0	0,0
Forklart varians (RsqAdj.)	0,201	0,275		Sum	-27,8	-37,8	-10,0

Er det forskjell mellom yngre kvinner og yngre menn i hva som reduserer opplevd livskvalitet?

Kvinner har et litt høyere nivå for opplevd livskvalitet enn menn i de første rundene av Norsk Monitor, dette gjelder også i aldersgruppen 15–39 år. Men stillstand eller svak nedgang i nivået for yngre kvinner og vekst for yngre menn gjør at de to gruppene rundt 2010 ligger nokså likt. Derfra har nedgangen vært omtrent den samme. I tiåret fra 2009 til 2019 sank lykkenivået med 14 poeng for yngre kvinner og 11 poeng for yngre menn og tilfredshetsnivået med 15 poeng for begge grupper. Men selv om utviklingen er lik, kan forklaringen på hva som ligger bak nedgangen likevel tenkes å være ulik for de to kjønnene.

Det vil kunne være forskjeller i hvor ofte egenskaper med en negativ sammenheng med opplevd livskvalitet forekommer. I 2017–19 var det for eksempel 42 prosent av kvinnene i denne aldersgruppen som var misfornøyd med situasjonen når det gjelder likebehandling av kvinner og menn, mot 18 prosent blant yngre menn. Også sammenhengene mellom ulike egenskaper og opplevd livskvalitet varierer for kvinner og menn. I 2017–19 var den negative effekten av misnøye med helse og fysisk form på tilfredshet med tilværelsen 14 poeng høyere for kvinner enn for menn, mens effekten av framtidsbekymring var 13 poeng høyere for menn enn for kvinner.

Det som skaper endringer i opplevd livskvalitet er kombinasjonen av endringer i forekomst og effekt for disse variablene mellom 2009–11 og 2017–19. Tilsvarende analyser som i tabell 4 og tabell 5 foretatt separat for unge kvinner og menn, viser at det for mange variabler er små kjønnsforskjeller. Dette gjelder for eksempel variabelen som kom høyest, bekymring for egen framtid. For lykkefølelse er det særlig det å savne materielle goder og å ha mistro til regjeringen som har bidratt til å senke nivået mer for menn enn for kvinner, mens misnøye med helse og fysisk form og lite kontakt med naboer har vært mer negativt for kvinner enn for menn.

Vi finner større forskjell mellom kjønnene når vi ser på nedgangen i tilfredshet med tilværelsen. Misnøye med kroppen, med egen økonomisk situasjon og det å savne materielle goder har bidratt mer negativt for unge menn enn for unge kvinner (med henholdsvis 3,5 og 1,8 poeng større negativt bidrag for menn enn for kvinner). For kvinner er det særlig misnøye med helse og med samfunnsutviklingen og det å bo alene, som har bidratt mer negativt enn tilsvarende for menn: Det negative bidraget ligger henholdsvis 1,4 og 1,3 poeng høyere.

Hvorfor er det en annen utvikling i eldre årsklasser?

Fra 2009–11 til 2017–19 sank prosentovervekten innenfor aldersgruppen 15–39 år med 12,6 poeng for lykkenivået og med 15,1 poeng for tilfredshetsnivået. For de som er 40 år og eldre var nedgangen langt mer beskjeden, de tilsvarende tallene er 2,8 og 1,8 poeng. Spørsmålet er hva som forklarer denne forskjellen.

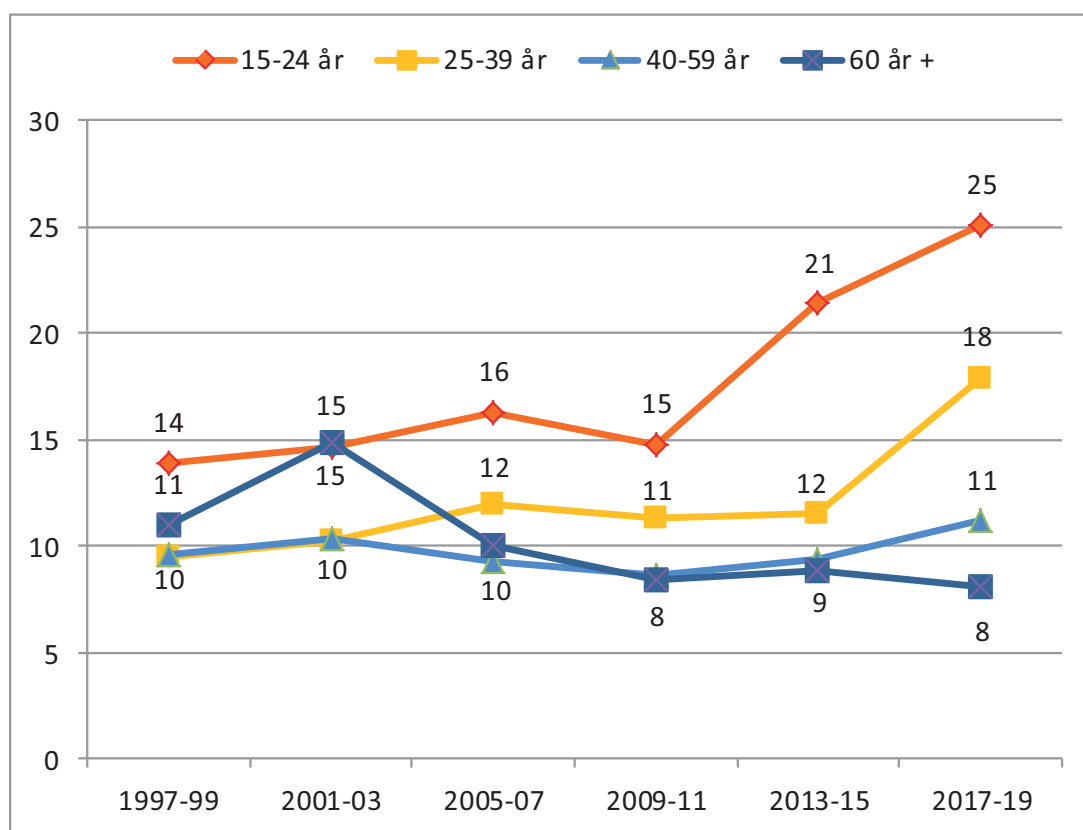
Vi har gjennomført analyser for de som er 40 år eller eldre tilsvarende de som er vist i tabell 4 og tabell 5 for aldersgruppen 15–39 år. Når vi sammenlikner variabelenes betydning for redusert opplevd livskvalitet i de to aldersgruppene, er bidragene naturlig nok stort sett små blant de eldre. I enkelte tilfeller har effekten vært å øke livskvaliteten blant eldre mellom de to tidspunktene. Det gjelder betydningen av misnøye med likebehandlingen av kvinner og menn, der bidraget har vært en økning i lykkefølelsen blant eldre med 1,7 poeng, mens den ble senket med 1,5 poeng blant yngre. Dette gir den største forskjellen mellom aldersgruppene for en variabels bidrag til utviklingen i lykkefølelse, som blir 3,2 poeng mer negativt for yngre enn for eldre. Deretter følger framtid frykt (2,9 poeng), lite nabokontakt (1,4), misnøye med forholdet til familie og venner (1,3) og misnøye med egen økonomisk situasjon (1,0).

For tilfredshet med tilværelsen bidrar særlig det å savne materielle goder til å skape forskjeller i utviklingen (2,8 poeng), deretter framtid frykt (2,3), frykt for ikke å klare seg økonomisk (1,1), misnøye med helse og fysisk form (1,0) og misnøye med egen kropp (0,9).

Ser vi spesielt på hvor forekomsten av egenskaper med negativ effekt på lykkenivået har økt mer blant yngre enn blant eldre, kommer frykt for forurensing og miljøødeleggelser aller øverst (11,6 prosentpoeng større økning blant yngre enn blant eldre mellom 2009–11 og 2017–19), fulgt av misnøye med forskjellen mellom rike og fattige (8,6 poeng), mistro til politikeres sakkunnskaper (8,4), frykt for arbeidsløshet (7,8), bekymring for egen framtid (6,7) og frykt for ikke å klare seg økonomisk (6,5).

Bekymring for fremtiden blant unge

Den egenskapen som har bidratt klart mest til å senke nivået både for lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen for ungdom og yngre voksne, er ifølge vår analyse en generell framtid frykt, det vil si å svare «ofte» på spørsmålet «Vil du si at du bekymrer deg ofte, av og til eller sjelden for hva som kommer til å skje deg i fremtiden, eller er du aldri bekymret for fremtiden?». Figur 4 viser at i utgangspunktet forekom en slik bekymring omtrent like ofte i de fire aldersgruppene. Den har senere holdt seg stabil eller avtatt noe i de to eldste, men har etter hvert blitt vanligere i de to yngste aldersgruppene. For 15–24 åringer hadde bekymringen steget allerede i 2013–15, for de mellom 25 og 39 år skjedde det først i 2017–19.

Figur 4. Andel som bekymrer seg ofte for hva som vil skje med dem i framtiden. (Prosent. Norsk Monitor 1997–2019, to og to runder kombinert)

Hva kan ha skapt denne økningen i bekymring for egen framtid i yngre aldersklasser? Norsk Monitor inneholder en serie spørsmål om frykt for 24 ulike typer hendelser eller utviklingstrekk. Tabell 6 viser resultatene for de 16 som har sterkest sammenheng med den generelle framtid frykten (første kolonne). I den neste kolonnen gjengis gjennomsnittet for fryktvariablene i perioden 2017–19 (med koder 0=ingen frykt, 1=en viss frykt og 2=stor frykt). Siste kolonne viser endringen for gjennomsnittet fra 2009–11 til siste periode, der positive tall betyr økt frykt.

De spesifikke formene for frykt som er høyest korrelert med den generelle framtid frykten har med arbeid og økonomi å gjøre, som å mangle de nødvendige kvalifikasjonene i arbeidslivet, bli arbeidsløs eller ikke klare seg økonomisk. De to siste formene for frykt har også blitt mer vanlige i siste periode (den første var ikke med i intervjuet i rundene i 2009–11).

Tabell 6. Korrelasjon for personer 15–39 år mellom bekymring for fremtiden (0-1) og ulike typer for frykt (2: stor, 1: en viss, 0: liten eller ingen) i 2017–19; snitt for frykt i 2017–19 og endringen i snitt fra 2009–11. (Norsk Monitor)*

Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for hver av følgende ting?	r	Snitt 2017–19	Endr. fra 2009–11
At mine kunnskaper og ferdigheter ikke strekker til i fremtidens arbeidsmarked	0,28	1,64	-
Arbeidsløshet	0,28	1,73	0,16
Ikke klare deg økonomisk	0,27	1,81	0,11
Bli rammet av alvorlig sykdom	0,20	1,94	0,06
Bli urettferdig behandlet av det offentlige	0,19	1,61	0,08
Bli utsatt for ulykker	0,19	1,80	-0,04
Bruk av atomvåpen	0,18	1,79	-
For liten tilgang på mat i fremtiden	0,18	1,64	-
Bli utsatt for vold	0,17	1,40	-0,10
Opplive krig i Norge	0,17	1,38	0,16
Svikt i helse- og sosialomsorgen	0,16	1,75	0,06
Opplive innbrudd og tyveri	0,16	1,44	-0,11
Forurensing og miljøødeleggelser	0,15	2,11	0,37
Terroraksjoner i Norge	0,15	1,68	0,21

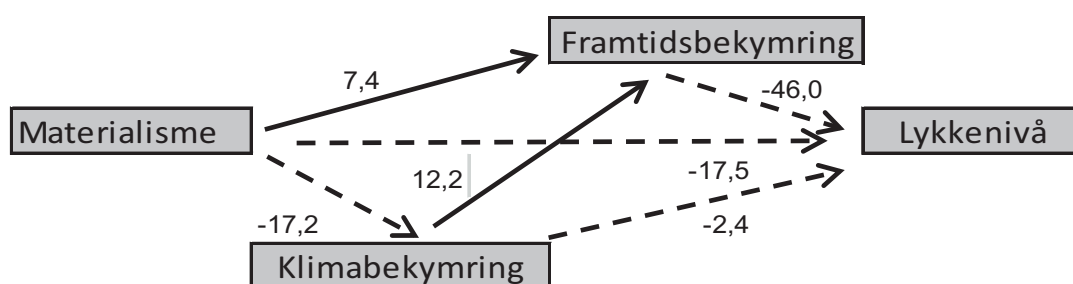
*Alle korrelasjoner (r) og endringer i forekomst er signifikante. -: spørsmålet er ikke med i 2009–11.

Ikke alle former for frykt har fått økt forekomst mellom de to tidspunktene. I kontrast til populære forestillinger om økende kriminalitet, har bekymringen for innbrudd og tyveri eller å bli utsatt for vold avtatt.

Klimabekymring har likevel betydning

Den største økningen for en konkret frykttfølelse blant unge gjelder som tabell 6 viser forurensing og miljøødeleggelser. En kunne ventet at dette ville fått en negativ effekt på den opplevde livskvaliteten gjennom å øke den generelle framtidsbekymringen. Likevel hadde ingen av de tre klima- eller miljøvariablene i tabell 3 noen signifikant bivariat sammenheng med lykkefølelse, den som kom nærmest var bekymring for drivhuseffekt og klimaendring. Grunnen kan være at bakenforliggende variabler har skapt en spuriøs komponent med motsatt fortegn i sammenhengen mellom klimabekymring og lykkefølelse. Et materialistisk verdisyn, med vekt på anskaffelser og forbruk, er en aktuell kandidat.

Figur 5 viser en modell for hvordan vi kan tenke oss at disse fire variablene påvirker hverandre. Personer med et materialistisk verdisyn er mindre bekymret for klimaendring enn andre. Samtidig har de et lavere lykkenivå, som følge av at materialisme har en negativ direkte effekt og dessuten en negativ indirekte effekt via framtidsbekymring. De negative effektene materialisme har på klimabekymring og lykkenivå skaper en positiv ikke-kausal (spuriøs) sammenheng mellom disse to variablene.

Figur 5. Kausalmodell for relasjonene mellom materialisme, klimabekymring, generell framtidssbelymring og lykkenivå. (Norsk Monitor 2017–19. Aldersgruppen 15–39 år. Regresjonskoeffisienter)*

*Mellom de tre første dikotome variablene tilsvarende koeffisientene prosentdifferanser, mellom dem og lykkenivå viser koeffisientene prosentovervekstdifferanser.

Tabell 7 viser dekomponeringen av sammenhengen mellom klimabekymring og lykkenivå basert på kausalmodellen i figur 5. Materialisme var ikke med i de multivariate analysene i tabell 4 og tabell 5 fordi variabelen ikke bidro til endring i opplevd livskvalitet. Når den her tas med og effekten av klimabekymring kontrolleres for materialisme, har klimabekymring ifølge analysen en kausaleffekt på lykkefølelsen, som er på -8,0 poeng. Når den bivarierte sammenhengen i tabell 3 bare var -4,1 poeng (ikke signifikant), skyldes det at vi får en positiv spuriøs komponent på 3,9 poeng på grunn av den bakenforliggende variabelen materialisme. Hoveddelen av kausaleffekten til klimabekymring er en indirekte effekt via generell framtidssbelymring (-5,6 poeng), den direkte effekten er bare -2,4 poeng (ikke signifikant).

Tabell 7. Dekomponering av sammenhengen mellom klimabekymring og lykkenivå. (Norsk Monitor 2017–19. Aldersgruppen 15–39 år. Prosentovervekt)*

Sammenheng mellom klimabekymring og lykkenivå	
Bivariat sammenheng	(-4,1)
Kausaleffekt (kontrollert for materialisme)	-8,0
Direkte effekt (kontrollert for materialisme og framtidssbelymring)	(-2,4)
Indirekte effekt via framtidssbelymring (kausaleffekt minus direkte effekt)	-5,6
Spuriøs sammenheng (bivariat sammenheng minus kausaleffekt)	3,9

*Regresjonsanalyse. Ikke-signifikante effekter i parentes.

Det viser seg altså at bekymring for klimaendring likevel kan være noe av det som har bidratt til å redusere de unges lykkefølelse. En tilsvarende analyse for tilfredshet med tilværelsen tyder derimot ikke på at klimabekymring har noen betydning for denne oppfatningen.

Konklusjoner

Tidsseriene i Norsk Monitor dokumenterer at det i løpet av det siste tiåret har skjedd en klar nedgang i lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen blant ungdom og yngre voksne i den norske befolkningen, både for kvinner og menn. En tilsvarende nedgang har ikke funnet sted innenfor eldre aldersgrupper, der nivået har vært stabilt eller bare svakt synkende. Bildet er derfor endret fra at yngre tidligere lå høyest i opplevd livskvalitet, til at de nå ligger lavest. En tilsvarende utvikling har ifølge ESS ikke skjedd i våre nordiske naboland. Nedgangen blant ungdom og yngre voksne i Norge i tiåret 2009–2019 må kunne kalles dramatisk, og det å forstå hva som har skapt den blir viktig om en skal klare å snu utviklingstendensen.

I en artikkel fra 2011 hevdet Richard Eckersley at den dominerende beskrivelsen av utviklingen i unge menneskers helsesituasjon og livskvalitet hadde vært at den stadig forbedres. Etter hans mening ble flere negative utviklingstrekk oversett i dette bildet fordi de ikke fanges så godt opp av vanlig brukte mål, slik som spørsmål om lykke og tilfredshet. I den grad dette er riktig, gjør det vårt funn som viser en så klart synkende tendens også for disse målene, enda mer overraskende og alvorlig.

Utviklingen vi finner i opplevd livskvalitet støttes av forskning på unge og psykisk helse, der flere studier konkluderer med at forekomsten av psykiske helseplager har økt de siste årene. Her er det fremdeles usikkerhet knyttet til hvilke faktorer som ligger bak denne trenden (Högberg, Strandh & Hagquist, 2020), men sterke kandidater inkluderer økt stress knyttet til skole og utdanning, økt kroppspress og negative effekter av bruk av sosiale medier (Bakken, Sletten & Eriksen, 2018; Sletten & Bakken, 2016). Norsk Monitor mangler spørsmål som måler prestasjons- eller skolestress, og spørsmål om sosiale medier har vært med for få ganger til å kunne si noe meningsfylt om endring over tid. Derimot finner også vi at misnøye med utseende, kropp og fysisk form har hatt en negativ innvirkning på lykkefølelse og/eller følelse av tilfredshet med tilværelsen hos de unge. Ifølge analysene i artikkelen er imidlertid den viktigste årsaken til utviklingen bekymring de unge føler for hvordan det skal gå med dem i framtiden, en bekymring som både har blitt mer utbredt og fått sterkere negativ effekt på opplevd livskvalitet. Bak den økende framtiduroen ligger frykt for ulike negative hendelser, særlig knyttet til hva som vil skje med yrkeskarriere og egen økonomiske situasjon. Et siste forhold som også har bidratt vesentlig til redusert opplevd livskvalitet gjelder misnøye med sosiale relasjoner.

Forklaringen på at unge voksne føler en større bekymring for framtiden, ikke minst økonomisk, kan være mangesidig. Selv om Norge på mange måter har klart seg bedre gjennom de siste årenes økonomiske kriser enn mange andre land, er vi ikke upåvirket av en større usikkerhet i verdensøkonomien. Lavere oljepriser og diskusjoner knyttet til oljens framtid kan også ha gitt økt bevissthet blant unge om at velstandsveksten ikke kan tas for gitt. Den økende bekymringen for klima og miljø bidrar også til denne usikkerheten. En utvikling som representerer en spesiell økonomisk utfordring for unge mennesker i etableringsfasen, er den ekstreme veksten i boligpriser i sentrale områder.

Analysene i artikkelen må betraktes som eksplorerende og resultatene som tentative, siden de er basert på tidsseriedata, der det alltid vil knytte seg usikkerhet til konklusjoner om påvirkningsforhold. Når vi ikke har paneldata, vil det kunne herske tvil om årsaksretningen, om opplevd livskvalitet påvirker snarere enn å bli påvirket av de antatte årsaksvariablene. Og med ikke-eksperimentelle data kan det aldri utelukkes at ikke en variabls sammenheng med lykkefølelse eller tilfredshet helt eller delvis er spuriøs, det vil si et resultat av påvirkning fra bakenforliggende variabler det ikke er kontrollert for i analysen.

Våre konklusjoner er selvsagt også betinget av hva det foreliggende datamaterialet inneholder av mulige forklaringsfaktorer. Riktignok rommer Norsk Monitor et stort og variert

tilfang av aktuelle variabler. Til forskjell fra prosjekter som er utformet for å belyse en avgrenset problemstilling, skal prosjektet dekke en rekke ulike oppdragsgiveres databehov. Resultatet er et usedvanlig innholdsrikt spørreskjema, men det vil selvsagt likevel kunne være forhold av betydning for opplevd livskvalitet som ikke er med. Spesielt vil dette kunne gjelde for typisk aldersspesifikke variabler, slik som prestasjonspress knyttet til skole og utdanning, siden Norsk Monitor fortrinnsvis skal inneholde spørsmål som er relevante å besvare for alle aldersgrupper.

Et interessant spørsmål for framtidige analyser er om nedgangen i opplevd livskvalitet gjelder spesielle grupper av ungdom. Er det for eksempel sosiale variasjoner, og har nedgangen bidratt til å forsterke eller utjevne tidligere forskjeller? Et annet tema er hva som kan forklare at vi ikke finner en tilsvarende utvikling i opplevd livskvalitet i våre nordiske naboland, særlig med tanke på at det også her har vært en negativ utvikling i unges psykiske helse (Högberg, Strandh & Hagquist, 2020).

For videre forskning vil vi understreke viktigheten av å kombinere analyser av kvantitative intervjudata som den foreliggende med kvalitative studier som kan gå mer i dybden med hensyn til å belyse hvordan unge mennesker opplever sin egen livssituasjon og samfunnsforholdene, og hvordan dette virker inn på lykkefølelse og tilfredshet med tilværelsen. Et eksempel på en slik studie er artikkelen til Pedersen og Eriksen (2019), der den skolebaserte surveystudien *Ung i Oslo* kombineres med kvalitative intervjuer av ungdom ved to utvalgte skoler.

Avslutningsvis en refleksjon over hva vi kan forvente når det gjelder framtidig utvikling. Her er det et poeng at siste intervjurunde i vårt materiale ble foretatt høsten 2019, før koronapandemien rammet Norge. Nyere studier viser at tilfredshet med tilværelsen har sunket og helsebekymringen økt blant unge under pandemien (Von Soest, Bakken, Pedersen & Sletten, 2020). Vi antar at utviklingen også har vært negativ for andre forhold som vår analyse har vist er viktige for opplevd livskvalitet i yngre aldersgrupper, slik som bekymring for yrkeskarriere og økonomi. Det er derfor grunn til å tro at nedgangen våre data viser for opplevd livskvalitet i 2019 har fortsatt i tiden etterpå.

Om artikkelen

Vi takker Anders Barstad, to anonyme fagfeller og redaktørene for nyttige kommentarer og innspill, samt IPSOS for bruk av data fra Norsk Monitor.

Litteratur

- Bakken, A., Sletten, M.Aa. & Eriksen, I.M. (2018). Generasjon prestasjon? Ungdoms opplevelse av press og stress. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(2), 46–76.
- Barstad, A. (2011). Ressurser, behov og subjektiv livskvalitet: En analyse av Levekårsundersøkelsen 2008. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 14(3), 163–180.
- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Barstad, A. (2016). Kan det gode liv måles? *Samfunnsspeilet*, 1, 15–22.
- Barstad, A. & Hellevik, O. (2004). *På vei mot det gode samfunn? Om forholdet mellom ønsket og faktisk samfunnsutvikling* (Statistiske analyser 64). Oslo–Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa64/sa64.pdf>
- Barstad, A. & Hellevik, O. (2011). Innledning. *Tidsskrift for Velferdsforskning (spesialnummer om levekår og subjektiv livskvalitet)*, 14(3), 134–137.

- Barstad, A. et al. (2016). *Gode liv i Norge. Utredning om måling av befolkningens livskvalitet* (Rapport IS-2479). <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/gode-liv-i-norge-utredning-om-maling-av-befolkningens-livskvalitet>
- Biswas-Diener, R. & Kashdan, T.B. (2021). Three lessons from Ed Diener. *International Journal of Wellbeing*, 11(2), 73–76. <https://doi.org/10.5502/ijw.v11i2.1705>
- Easterlin, R.A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. I P.A. David & M.W. Reder (Red.), *Nations and households in economic growth* (s. 89–125). New York: Academic Press.
- Eckersley, R. (2011). A new narrative of young people's health and well-being. *Journal of Youth Studies*, 14(5), 627–638. <https://doi.org/10.1080/13676261.2011.565043>
- Eriksen, I.M., Sletten, M.Aa., Bakken, A. & von Soest, T. (2017). *Stress og press blant ungdom. Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager* (Rapport nr. 6/17). Oslo: NOVA/HiOA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5115/Nettutg-Stress-og-press-blant-ungdom-NOVA-Rapport-6-17-bokmerk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Finansdepartementet (2009). *Nasjonalbudsjettet 2010* (Meld. St. 1 (2009–2010)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-1-2009-2010/id579759/>
- Hellevik, O. (2003). Economy, values and happiness in Norway. *Journal of Happiness Studies*, 4(3), 243–283. <https://doi.org/10.1023/A:1026232018534>
- Hellevik, O. (2008). *Jakten på den norske lykken. Norsk Monitor 1985–2007*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hellevik, O. (2011). Inntekt og subjektiv livskvalitet: Easterlins paradoks. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 14(3), 181–203.
- Hellevik, O. (2015a). Hva betyr respondentbortfallet i intervjuundersøkelser? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 56(2), 211–231.
- Hellevik, O. (2015b). Is the good life sustainable? A three decade study of values, happiness and sustainability in Norway. I M.L. Mueller & K.V.L. Syse (Red.), *Sustainable Consumption and the Good Life* (s. 55–79). London & New York: Routledge.
- Hellevik, O. (2016). Extreme nonresponse and response bias. A «worst case» analysis. *Quality & Quantity*, 50(5), 1969–1991. <https://doi.org/10.1007/s11135-015-0246-5>
- Hellevik, O. (2017). The U-shaped age–happiness relationship: real or methodological artifact? *Quality & Quantity*, 51(1), 177–197. <https://doi.org/10.1007/s11135-015-0300-3>
- Helliwell, J.F., Layard, R., Sachs, J.D. & De Neve, J.-E. (Red.) (2020). *World Happiness Report 2020*. New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf>
- Helse- og omsorgsdepartementet (2015). *Folkehelsemeldingen. Mestring og muligheter* (Meld. St. 19 (2014–2015)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/>
- Högberg, B., Strandh, M. & Hagquist, C. (2020). Gender and secular trends in adolescent mental health over 24 years – The role of school-related stress. *Social Science & Medicine*, 250. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.112890>
- Martela, F., Greve, B., Rothstein, B. & Saari, J. (2020). The Nordic Exceptionalism: What explains why the Nordic countries are constantly among the happiest in the world. I J.F. Helliwell, R. Layard, J.D. Sachs & J.-E. De Neve (Red.), *World Happiness Report 2020* (s. 129–146). New York: Sustainable Development Solutions Network. <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf>
- Moum, T. & Wiese, V. (2011). Subjektiv velvære som velferdsindikator og velferds mål. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 14(3), 138–149.
- Nes, R.B., Hansen, T. & Barstad, A. et al. (2018). *Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem* (Rapport IS-2727). Oslo: Helsedirektoratet. <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/livskvalitet-anbefalinger-for-et-bedre-malesystem>

- Nes, R.B., Nilsen, T.S., Hauge, L.J., Eilertsen, M., Gustavson, K., Aarø, L.E. & Røysamb, E. (2020). *Fra nord til sør: Livskvalitet i Norge 2019* (Rapport). Oslo: Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/contentassets/21c14cb7d5924b779a0d6e26c4064af4/livskvalitet-i-norge-2019-rapport.pdf>
- Næss, S., Moum, T. & Eriksen, J. (Red.) (2011). *Livskvalitet. Forskning om det gode liv*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Pedersen, W. & Eriksen, I.M. (2019). Hva de snakker om når de snakker om stress. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(2), 101–118. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-02-01>
- Sletten, M.Aa. & Bakken, A. (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer. En kunnskapsoversikt og en empirisk analyse* (Notat nr. 4/16). Oslo: NOVA/HiOA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5203/Web-Utgave-Notat-4-16.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Stiglitz, J.E., Sen, A. & Fitoussi, J.-P. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Hentet fra <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>
- Støren, K.S., Rønning, E. & Gram, K.H. (2020). *Livskvalitet i Norge 2020* (Rapport 2020/35). Oslo–Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/433414?ts=17554096418>
- Twenge, J.M. (2019). More time on technology, less happiness? Associations between digital-media use and psychological well-being. *Current Directions in Psychological Science*, 28(4), 372–379. <https://doi.org/10.1177/0963721419838244>
- Von Soest, T., Bakken, A., Pedersen, W. & Sletten, M.Aa. (2020). Livstilfredshet blant ungdom før og under covid-19-pandemien. *Tidsskrift for Den norske legeforening*. <https://doi.org/10.4045/tidsskr.20.0437>
- White, S.C., Gaines, S.O. Jr. & Jha, S. (2012). Beyond subjective well-being: A critical review of the Stiglitz report approach to subjective perspectives on quality of life. *Journal of International Development*, 24(6), 763–776. <https://doi.org/10.1002/jid.2866>

Vedlegg 1

Tabell V1. Baser for tabell 1 (2015–2019) og figur 1 (utvalgsstørrelsen for rundene av Norsk Monitor). Uveide tall

1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019	Sum
2212	2818	2915	2948	3058	3025	4257	4084	4058	3955	3849	3909	3597	3980	3812	3981	3778	3710	63946

Tabell V2. Baser for tabell 2–7 og figur 2–5. Uveide tall

	15–24 år	25–39 år	40–59 år	60 år +	Sum
1985–87	883	1846	1456	845	5030
1989–91	1298	2144	1467	954	5863
1993–95	1281	2099	1747	956	6083
1997–99	1082	3083	2827	1349	8341
2001–03	717	2550	3176	1570	8013
2005–07	524	1680	3232	2322	7758
2009–11	673	1486	3005	2413	7577
2013–15	1490	1256	2568	2479	7793
2017–19	1303	1453	2537	2195	7488
Sum	9251	17597	22015	15083	63946

Vedlegg 2. Spørsmålsordlyd for variablene i tabell 2–5

Svarene kodet 0-1 som angitt i listen nedenfor. 0: inkluderer «vet ikke» og ubesvart.

1. Hva vil du anslå husstandens samlede brutto inntekt til pr. år? Altså all samlet inntekt før skatt og fradrag. 11 inntektsklasser. 1: 6 nederste, dvs. < 600.000. 0: 600.000 eller mer.
2. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander? – Jeg savner en del materielle goder for å kunne leve slik jeg ønsker. 1: Helt/delvis enig. 0: Helt/delvis uenig, umulig å svare.
3. Hvor fornøyd er du med din egen situasjon når det gjelder – Din økonomiske situasjon? 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
4. Hvordan opplever du din egen økonomiske situasjon? 1: Trenger mer penger. 0: Klarer meg med det jeg har/Kunne klare meg med mindre.
5. Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for følgende ting? – Ikke klare deg økonomisk. 1: Stor frykt. 0: En viss frykt/Liten eller ingen frykt.
6. Når du sammenlikner deg med andre nordmenn, hvordan er din økonomiske situasjon? 1: Mye/Litt dårligere enn gjennomsnittet. 0: Som gjennomsnittet, Litt/Mye bedre enn gjennomsnittet.
7. Sammenlignet med i fjor på denne tid, vil du si at din personlige økonomiske situasjon er ...? 1: Mye/Litt dårligere. 0: Den samme, Litt/Mye bedre.
8. Hvordan vil etter din mening din økonomiske stilling utvikle seg i løpet av de neste 12 måneder? 1: Bli vesentlig/Bli noe forverret. 0: Bli omtrent som nå, Bli noe/Bli vesentlig forbedret.
9. Hvor mange personer bor det her i husstanden? 1: En person. 0: Høyere antall personer.
10. Hvor fornøyd er du med din egen situasjon når det gjelder – Forholdet til dine nærmeste (familie og venner)? 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.

11. Hvor mange av dine naboer snakker du med når dere møtes? 1: Ingen/En/Noen. 0: Mange/De fleste.
12. Synes du i det hele tatt at man kan stole på de fleste mennesker, eller synes du at en ikke kan være forsiktig nok i omgangen med mennesker? 1: Kan ikke være forsiktig nok/I tvil. 0: Kan stole på de fleste.
13. Omtrent hvor lang tid så, hørte eller leste du alt i alt på følgende medier i går? – Sosiale medier: 1: Minst 2 timer. 0: Mindre enn 2 timer. (12-delt skala).
14. Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med utseendet på din egen kropp? 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
15. Body Mass Index (BMI) beregnet ut fra svar på spørsmål om høyde og vekt (vekt/høyde*høyde i meter).
16. Hvor fornøyd er du med din egen situasjon når det gjelder – Helse og fysisk form? 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
17. Hvordan vurderer du din egen helse? 1: Meget dårlig/Dårlig. 0: Hverken god eller dårlig (middels), God/Meget god.
18. Vil du si at du bekymrer deg ofte, av og til eller sjelden for hva som kommer til å skje deg i fremtiden, eller er du aldri bekymret for fremtiden? 1: Ofte. 0: Av og til/Sjelden/Aldri/Vet ikke.
19. Verdidimensjon i NM basert på faktoranalyse av 25 verdiindekser med 61 indikatorer. Materialisme-Idealisme-dimensjonen todelt ut fra midtpunktet for faktorløsningen i 2019. 1: Plassering på materialistisk side. 0: Plassering på idealistisk side. (For en mer utførlig beskrivelse av verdidimensjonen, se Hellevik, 2008).
20. Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for følgende ting? – Overbefolkning på jorden. 1: Stor frykt/En viss frykt. 0: Liten eller ingen frykt.
21. Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for følgende ting? – Oppleve krig i Norge. 1: Stor frykt/En viss frykt. 0: Liten eller ingen frykt.
22. Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for følgende ting? – Terroraksjoner i Norge. 1: Stor frykt/En viss frykt. 0: Liten eller ingen frykt.
23. Folk føler frykt for ulike ting i tilværelsen. Hvor stor frykt føler du for følgende ting? – Moralsk forfall. 1: Stor frykt/En viss frykt. 0: Liten eller ingen frykt.
24. Nedenfor ser du en liste over en del samfunnspolitiske saker. Kan du lese sakte gjennom listen og merke av for alle de sakene du mener er spesielt viktige å løse i Norge? – Begrense innvandringen. 1: Krysset av. 0: Ikke krysset av.
25. To personer diskuterer hvilke virkninger det kan få at det er kommet innvandrere fra fremmede kulturer til Norge. Hvem er du mest enig med, A eller B? A sier: Innvandrere bidrar til at vi får et større kulturelt mangfold i Norge, med spennende ny mat, musikk, kunst, osv. B sier: Innvandrernes levemåte passer ikke inn i Norge. De fremmede skikkene er til ulempe for omgivelsene og kan bli en trussel mot norsk kultur. 1: Mest enig med B. 0: Mest enig med A/Umulig å velge.
26. Hvem er du mest enig med når det gjelder synet på innvandrere, A eller B? A sier: Innvandrere ønsker å utnytte våre velferdsordninger og få del i goder de ikke selv har vært med på å skape. B sier: Innvandrere er dyktige og arbeidsomme mennesker som yter et verdifullt bidrag til norsk økonomi og arbeidsliv. 1: Mest enig med A. 0: Mest enig med B/Umulig å velge.
27. Nedenfor følger en liste over ting som har skjedd eller fortsatt skjer i Norge. Vi vil gjerne vite hva du synes om disse. Er dette noe du liker og synes er riktig? Eller er det noe du ikke liker og synes er galt? Eller er det noe du ikke er opptatt av og hverken synes er

- riktig eller galt? – At vi har fått muslimske trossamfunn i Norge. 1: Liker ikke – er galt. 0: Liker – er riktig/Ikke opptatt av det.
28. Her er fire oppfatninger om forurensing og miljøproblemer. Hvilken ligger nærmest din egen? a – Det hele har gått for langt. Det er for sent å gjøre noe. Vi går mot en katastrofe. b – Situasjonen er alvorlig. Det er nødvendig med øyeblikkelige og drastiske tiltak om vi skal løse problemene. c – Med tålmodighet og utholdenhet skal vi på sikt klare å snu tendensen til miljøforringelse. d – Det står ikke så dårlig til, vi har lett for å overdrive alvoret i situasjonen. 1: a og b. 0: c og d.
29. Hvor bekymret er du for følgende miljøproblemer? – Drivhuseffekt og klimaendring. 1: Meget bekymret. 0: Ganske/Litt/Ikke bekymret.
30. Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? – Miljø og forurensing. 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
31. Lønningene varierer som kjent etter arbeidets art, utdanning, hvor lenge man har arbeidet på samme sted, ansvarsforhold osv. Hva mener du om lønnsforskjellene i det norske samfunn i dag? Er de for store, er de rimelige, eller er utjevningspolitikken drevet for langt, slik at det er for små lønnsforskjeller? 1: For store. 0: Rimelige/For små/I tvil.
32. Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? – Forskjellen mellom rike og fattige. 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
33. Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? – Likebehandling av kvinner og menn. 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
34. A og B diskuterer forskjellsbehandling av kvinner og menn i Norge. Hvem er du mest enig med? A: Det spiller i dag liten rolle om du er kvinne eller mann for hvilke muligheter du har for å få en ledende stilling, høy lønn eller andre goder. B: Fortsatt diskrimineres kvinner, slik at de har vanskeligere for å oppnå de samme godene som menn. 1: Mest enig med B. 0: Mest enig med A/Umulig å velge.
35. Hvor fornøyd er du med forholdene i det norske samfunnet i dag? Er du ... 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
36. Hvordan synes du samfunnet har utviklet seg de siste årene? Er det blitt bedre eller verre å leve i, eller er det ikke så store forandringer? 1: Verre. 0: Bedre/Ikke store forandringer/Vet ikke.
37. Hvordan tror du samfunnet vil utvikle seg i fremtiden? Vil det bli bedre eller verre å leve i, eller tror du det ikke blir så store forandringer? 1: Verre. 0: Bedre/Ikke store forandringer/Vet ikke.
38. Hvor fornøyd er du med situasjonen på følgende samfunnsområder i Norge i dag? – Politikken. 1: Meget/Litt misfornøyd. 0: Hverken fornøyd eller misfornøyd, Ganske/Meget fornøyd.
39. Hvor stor tiltro har du til følgende institusjoner som finnes i vårt samfunn? – Regjeringen. 1: Ingen/Litt tiltro. 0: Ganske stor/Svært stor tiltro/Vet ikke.
40. Føler du det slik at de fleste norske politikere er dyktige folk som vanligvis vet hva de foretar seg, eller tror du at mange av dem har lite kjennskap til de saker de er satt til å behandle? 1: Mange har lite kjennskap til sakene. 0: De fleste vet hva de foretar seg/Vet ikke.